

УДК 330.322

Г.В. СПАСЬКИЙ, кандидат економічних наук, директор

Я.Ю. ДЕМ'ЯН, старший викладач

Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція

Мукачівський аграрний коледж

АКТИВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

В статті розглянуто передумови державного регулювання інвестиційної діяльності а також напрямки активізації інвестиційного процесу в Україні.

Активна державна інвестиційна політика забезпечує необхідні умови для посилення ефективної діяльності товаровиробників, підтримку соціально-економічного розвитку економіки та залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій.

Державні важелі, інвестиційна політика, інвестиції, конкурентоспроможність, капітал.

Постановка проблеми. Розвиток економіки держави залежить в першу чергу від ефективності реалізації інвестицій. В свою чергу інвестиційний процес базується на його комплексному вивченні з властивою сукупністю ознак складових елементів. Це дає можливість активізувати структуру інвестиційного процесу і створити економічний механізм його реалізації.

В інвестиційному процесі об'єднуються доцільність багатьох учасників розширеного відтворення, які працюють над створенням основних фондів для виробництва продукції або надання послуг для задоволення потреб споживачів.

Матеріал і методика. Питання активізації інвестиційного процесу досліджували вітчизняні вчені, зокрема І.А. Бланк, А.Д. Діброва, І.Й. Дорош, С.М. Злубко, С.М. Кваша, І.В. Ліпсіц, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, О.В. Мертенс, А.А. Пересада, Г.М. Підлісецький, П.С. Рогожин, П.Т. Саблук, В.П. Савчук, Т.С. Хачатуров, В.Я. Шевчук.

З метою реалізації економічної та соціальної політики країни здійснюють державне регулювання інвестиційної діяльності. У розпорядженні держави є важелі як прямої дії у вигляді централізованих державних капіталовкладень в об'єкти загальнодержавного значення,

розвиток державного сектора економіки, так і непрямі засоби регулювання інвестиційного середовища за рахунок бюджетної та грошово-кредитної політики.

Бюджетні важелі – це встановлена державою система податків, що практично визначають систему перерозподілу доходів підприємств і громадян країни, яку держава вважає оптимальною для формування прибуткової частини бюджету та збереження у підприємств і підприємців ринкових стимулів до роботи і отримання прибутків. З бюджетом не можуть порівнятися фінанси наймогутніших корпорацій. Його витрати є вагомим засобом формування сукупного попиту, а через нього – стимулювання інвестицій.

Грошово – кредитна політика держави впливає на інвестиційні умови, регулюючи грошовий обіг і роботу банківської системи, яка, по суті, репродукує збільшення коштів в економічній системі.

Встановлюючи вигідні умови для цінних паперів, держава стимулює їх купівлю юридичними та фізичними особами і цим зменшує кількість вільних грошей, які можуть бути використані для кредитування інвестицій через банківську систему. Погіршуючи цінові та дивідендні умови продажу своїх цінних паперів, держава стимулює їх викуп у юридичних і фізичних осіб. У підсумку в них з'являються додаткові кошти, які через банківську систему використовуються для фінансування інвестицій.

Ринкова економіка розвивається циклічно. Періоди швидкого зростання й активного інвестування змінюються економічними кризами, падінням темпів, а іноді й абсолютних рівнів валового внутрішнього продукту держав. Мета державного регулювання – вирівнювати такі циклічні тенденції, гальмуючи надлишкову інвестиційну активність у періоди піднесення та стимулюючи інвестиції перед спадом виробництва.

Загальна схема важелів державного регулювання умов інвестиційної діяльності показана на рис. 1.

Управління інвестиційною діяльністю має кілька типових функцій, які визначаються метою реалізації обраної стратегії. Їх приблизна послідовність така: прогнозування і планування, формування інвестиційного портфелю та реалізація інвестиційної програми.

Інвестиційна стратегія завжди пов'язана з поточним станом економіки держави, його технічною, технологічною та фінансовою базою, фінансово-господарською діяльністю підприємств.

Розробка стратегії підприємства на довгострокову перспективу є спеціальним дослідженням із типовими процедурами. Перелік їх наведено на рис. 2.

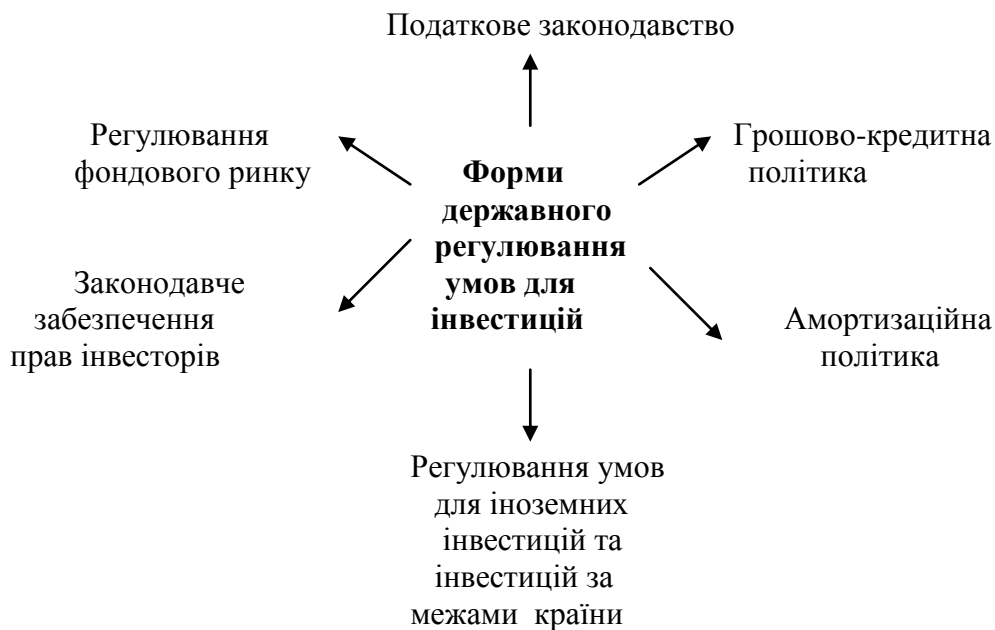

Рис. 1. Важелі державного регулювання умов інвестиційної діяльності

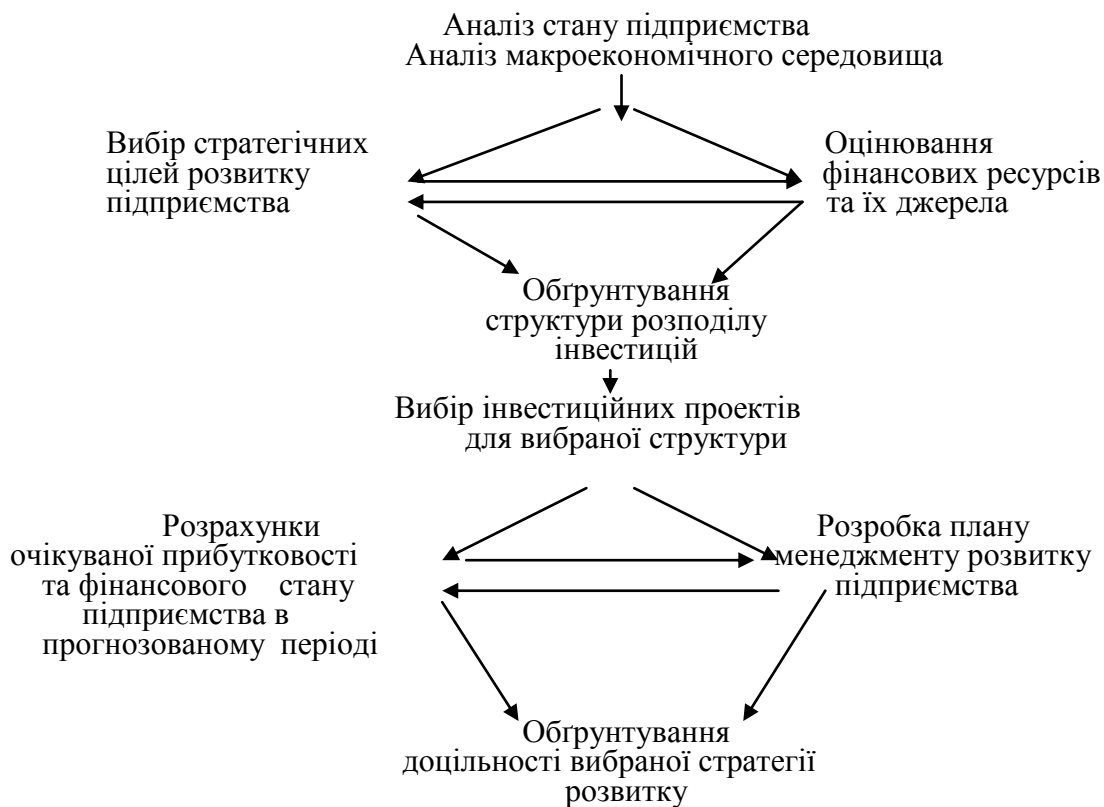

Рис. 2. Формування інвестиційної стратегії

Результати дослідження. Сьогодні будь-яка країна, що розвивається, має стратегічні цілі управління економікою: структурна перебудова виробничих потужностей підприємств, оновлення, розширення асортименту випуску конкурентної продукції, прискорення науково-технічного прогресу,

підвищення добробуту життя народу. Ці стратегічні цілі потребують значних інвестиційних ресурсів, раціоналізації напрямів їх вкладання та ефективного використання.

Країни з ринковою економікою в сучасних кризових умовах не в змозі розвивати господарство без залучення й ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи державний, підприємницький та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій, вкладення коштів не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів та послуг.

Сьогодні місце країн в сучасному світі визначається якістю технологій, ступенем використання науки і техніки у виробництві. На думку відомого американського економіста Дж. Сакса, нині на зміну ідеологічним відмінностям між країнами і регіонами світу прийшло більш глибоке розмежування, що ґрунтується на технологіях. Менша частина планети, на якій проживає близько 15 % населення, забезпечує весь світ технологічними новаціями. Друга частина – біля 50 % населення здатна освоювати ці технології у своїй системі виробництва і споживання. Приблизно 35 % населення технологічно відірвана – не породжує інвестицій.

Світовий досвід переконує, що в критичних ситуаціях роль держави в інвестиційній діяльності є вирішальною. Не створивши сприятливого інвестиційного клімату і не пожвавивши тим самим економіку, не можна сподіватися на стабілізацію виробництва і вихід з кризового стану в найближчі 3-5 роки. Але фінансова сторона інвестиційного процесу – це всього лише частина економічної проблеми. Під інвестиційним процесом слід розуміти єдність фінансових, трудових, матеріально-технічних та інноваційних ресурсів.

При гострому дефіциті власних фінансових ресурсів підприємницькі суб'єкти змушені фінансувати капітальні вкладення за рахунок інших організацій або держав, не виключаючи й іноземних інвесторів.

Найбільшого поширення повинні отримати прямі інвестиції. Вони являють собою вкладення коштів довгострокового використання, насамперед на соціальне будівництво, у товарно-матеріальні ресурси.

Внутрішні джерела фінансування (амортизаційні відрахування) в Україні дуже обмежені і тому використовуються для підтримання сфер економіки, життєво важливих для населення. Велике значення мають інвестиційні та кредитні ресурси ряду розвинутих країн Заходу, які на сьогодні в більшості випадків використовуються не за призначенням, неефективно. В Україну іноземні інвестиції йдуть значно менші, ніж в інші країни що розвиваються.

Основними формами залучення інвестицій є майнові – 32,4 % та грошові – 61,9 % [2]. Аграрний сектор меншою мірою залучає іноземних інвесторів, ніж торгівля, послуги або промисловість. Майнові або матеріальні інвестиції беруть пряму участь у виробничому процесі. Це

вкладення в устаткування, техніку, механізми, будівлі та споруди, запаси матеріалів, продукції і сировини.

З точки зору спрямування вкладень, інвестиції є початковими або «нетто-інвестиціями» і використовуються при створенні нового або купівлі існуючого підприємства. Інвестиції на розширення і збільшення виробничого потенціалу характеризуються як екстенсивні, які мають найбільше поширення в Україні, що зумовлено недостатньо розвинутою матеріально-технічною базою та переходом до ринкових відносин.

На вихід народного господарства України з кризи значною мірою впливатиме залучення іноземних інвестицій. Експерти Фонду світових банків розглядають ситуацію в нашій країні як висококризову і в 2012 році визнали Україну як зону, що є несприятливою для інвестування. Це, звичайно, зумовлено нестабільністю політичної ситуації в державі, частою зміною та недосконалістю законодавства, що певною мірою регулює режим іноземного інвестування.

Україна відноситься до таких країн, які в стратегічній перспективі можуть потенційно збільшити обсяги виробництва конкурентоспроможної продукції. Сукупність природних економічних умов країни при значних інвестиційних ресурсах створює об'єктивні передумови для збільшення обсягів виробництва продукції до рівня, який зможе забезпечити як внутрішні потреби, так і формування потужного експорту.

Підприємництво України має стабільні передумови для досягнення високої окупності іноземних інвестицій.

Ймовірними іноземними інвесторами на початковому етапі для України можуть бути представники Балтії, Німеччини, Великобританії, Франції, Швейцарії, Голландії, США; для західних регіонів - Угорщина, Словачія, Чехія та Польща.

Слід дотримуватись спільної інвестиційної діяльності, згідно з якою за рахунок західних інвесторів здійснюватиметься технологічне переозброєння виробництва, впроваджуватимуться нові технології виробництва продукції, матеріально-ресурсне забезпечення з тим, щоб основна частина експортних можливостей нашої держави реалізовувалась не на ринках колишніх соціалістичних країн та республік Союзу Радянських Соціалістичних Республік, а в країнах Європейського Союзу та інших розвинутих державах світу. Пропонований варіант не спричиняє посилення конкуренції на Європейських ринках продукції за рахунок експортної діяльності українських товаровиробників, а тому може позитивно сприйматися і підтримуватися урядами західних країн.

Потреба української економіки в іноземних інвестиціях набагато більша, ніж той капітал, який вкладається сьогодні. Значну роль в залученні іноземних надходжень в Україну відіграє якість правового регулювання іноземних інвестицій. Правовий режим іноземного

інвестування регулюється національним законодавством України та міжнародними договорами України.

Найважливішим напрямком в інвестиційній діяльності в Україні стає здійснення екологічних заходів. Щорічні вкладення в охорону навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів явно недостатні. Від інвестиційної діяльності залежить і ресурсомісткість матеріального виробництва.

На жаль, інвестиційна діяльність не відображає поки що у належній мірі заходів з охорони довкілля. Окрім посилення охорони сільськогосподарських угідь, лісових та водних ресурсів, потрібні великі кошти на очисні споруди для захисту водного та повітряного басейнів. Абсолютно ясно, що нарощування інвестицій в екологічні заходи повинно у перспективі зростати.

Здійснення державою активної інвестиційної політики створить необхідні умови для посилення інвестиційної діяльності товаровиробників, підтримки нею соціально-економічного розвитку економіки та залучення зовнішніх і внутрішніх інвестицій. Все це позитивно впливатиме на подолання кризового стану економіки України.

Основними чинниками, що гальмують розвиток інвестиційного процесу і відповідно виконання державних програм економічних перетворень, є вкрай обмежені можливості внутрішніх джерел фінансових ресурсів підприємств і держави, а також стримування іноземних інвесторів щодо вкладання коштів. Через неефективну систему оподаткування з її надмірним тиском на товаровиробника, недосконалу амортизаційну політику впродовж минулих років не зростали необхідні обсяги прибутків підприємницьких суб'єктів та амортизаційних відрахувань, що повинні були стати основними джерелами інвестиційних ресурсів.

На сьогодні товаровиробники не забезпечували зростання обсягу інвестицій в національну економіку, діяльність банківської системи та фондового ринку.

У свою чергу держава залишає за собою функції законодавчого сприяння інвестиційному процесу, визначення пріоритетних для вкладання коштів сфер.

Досвід показує, що як високорентабельні, так і низькорентабельні галузі повинні отримувати інвестиції для створення виробничо-технологічної бази, з тим, щоб випускати конкурентоспроможну продукцію.

Поряд з цим необхідно добиватись недопущення порушень прав інвесторів і сприяння їм у відновленні порушених прав. Тобто необхідно виявити підтримку довгостроковим вкладам капіталу насамперед через установлення вільних партнерських відносин між інвесторами та інвестованими суб'єктами господарювання.

Розмір надходжень має бути вільним від державних регламентацій і визначитися угодою між суб'єктами інвестиційного процесу. До останнього

повинні мати доступ також карликові, малі та середні підприємницькі суб'єкти.

Необхідно приділяти більше уваги інформаційному та організаційному забезпеченню залучення інвестицій. У сучасних умовах формування інвестиційного законодавства саме органи державної влади повинні вирішувати згадані інформаційно - організаційні питання.

Характерною рисою сьогодення стає посилення світової фінансової та інвестиційної централізації, в результаті чого формуються, нагромаджуються, виділяються і використовуються кредитні та інвестиційні ресурси. Завдяки цьому заощадження та інвестиції розміщуються ефективніше. Вкладники не обмежені своїми внутрішніми ринками, а інвестори мають широкий вибір для розподілу надходжень. Такі процеси відкривають нові можливості для задоволення інвестиційних потреб і актуалізують проблему досягнення інвестиційної привабливості для країни. Для цього необхідна відповідна переорієнтація стратегії і тактики вітчизняних підприємств та державної інвестиційної діяльності в цілому.

Важливу роль у підвищенні інвестиційної активності та забезпеченні економічного росту повинні відіграти державні банки. Однак нині вони ще не стали акумулятором важливих інвестиційних ресурсів. Причин такого стану багато. Але якщо говорити коротко, нестійкість загальноекономічної ситуації у повній мірі проявляється в банківському секторі. Більше того, ряд факторів, в цілому сприятливих з точки зору макроекономіки, має на розвиток кредитних установ досить невизначений вплив.

Ці питання особливо актуальні, оскільки інвестиції реалізуються в областях України, де безпосередньо здійснюються вкладання коштів, майнових або інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької діяльності. Поряд з цим, необхідно на державному рівні розробити механізм збільшення обсягів інвестиційних ресурсів державних банків, особливо таких, що використовуються для реалізації довгострокових інвестиційних проектів. Однак проблема довгострокових вкладів капіталу в Україні не вирішена.

З метою активізації інвестиційної діяльності законодавчо визначено порядок функціонування спеціальних, вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, технопарків. Сьогодні їх робота тимчасово припинена. Проте для впровадження ринкових відносин на Україні діяльність названих структур необхідно відновити.

Пріоритетними для інвестування до 2020 року є паливно-енергетичний, авіакосмічний, агропромисловий комплекси та машинобудування.

З метою активізації здійснення техніко-технологічних перетворень виробництв таких експортно-спроможних галузей, як машинобудування, чорна металургія, хімічна та нафтохімічна, харчова промисловість, сільське господарство, переробка аграрної продукції необхідно вжити стимулюючі

заходи щодо інтенсивнішого залучення грошових ресурсів як вітчизняних, так і іноземних інвесторів.

До факторів, що гальмують розвиток інвестиційного процесу і відповідно виконання державних програм економічних перетворень на сучасному етапі становлення економіки держави належать вкрай обмежені можливості внутрішніх джерел фінансових ресурсів підприємств і держави та побоювання іноземних інвесторів вкладати свої кошти в економіку України.

Для поліпшення фінансового становища підприємств вищі органи державної влади систематично роблять спроби регулювати інвестиційний процес в Україні, законодавчо сприяти іноземним надходженням коштів. Однак вжиті заходи впродовж останніх років не дали бажаних результатів.

Необхідно створити передумови для зростання та ефективного використання інвестиційних ресурсів. Це – стабілізація законодавства та макроекономіки, що сприятиме накопиченню інвестиційних ресурсів з внутрішніх та зовнішніх джерел.

За основні стратегічні заходи сприяння залученню інвестицій в реальний сектор економіки слід прийняти наступні: зближення рівнів прибутковості виробничого, торговельного та фінансового капіталів; зниження податкового навантаження на капітал підприємств карликового, малого та середнього підприємництва; удосконалення процесів ціноутворення на конкурентоспроможну продукцію; удосконалення митно-тарифних важелів регулювання експортно-імпортних операцій.

При визначенні напрямів державного інвестування перевагу слід надавати довгостроковим вкладам капіталу в галузі, що мають важливе значення для забезпечення життєздатності економіки і водночас є малопривабливими для приватних інвесторів, а також у галузі економіки, що забезпечують створення сучасної ринкової інфраструктури.

Державні інвестиції слід використовувати з метою налагодження первинних умов для залучення приватних та іноземних коштів у розвиток пріоритетних галузей областей України. Тут перевагу необхідно надавати інвестиційним проектам із змішаним фінансуванням.

Необхідно впровадити законодавчі акти, за яких населення України стане частковим інвестором національної економіки. Це в першу чергу вимагає збільшення доходів громадян і зміцнення їх довіри до банків, інвестиційних фондів. Необхідні також, щоб ринкова модель економіки носила інвестиційний характер, а економіка країни переходила б до розширеного відтворення переважно інтенсивного типу.

Результативне сприяння зростанню інвестицій має призвести до збільшення надходження платежів до бюджету, а отже, до зростання державних інвестицій.

Сприятливі умови для інвесторів можливо створити при відповідній кількості прибутку від інвестування, що повинно стати основним

показником у визначенні вигідності залучених коштів для інвестора. Інвестиції мають забезпечити зростання доходів населення України, щоб у майбутньому саме воно стало головним інвестором національної економіки.

Бібліографічний список

1. Сакс Д. Пивоварський О. Економіка перехідного періоду (Уроки для України) / Пер. з англ. і ред. О. Пивоварського. – К. : Основи, 1996.
2. Статистичні щорічники «Сільське господарство України» за 2012 р. / Державний комітет статистики України. К.: Консультант 2013р. – 225с

Одержано редколегією 15.10.2014 р.

Г.В. СПАСКИЙ, Я.Ю. ДЕМ'ЯН

АКТИВИЗАЦИЯ ИНВЕСТИЦИОННОГО ПРОЦЕССА УКРАИНЫ

В статье рассмотрены предпосылки государственного регулирования инвестиционной деятельности, а также направления активизации инвестиционного процесса в Украине.

Активная государственная инвестиционная политика обеспечивает необходимые условия для усиления эффективной деятельности товаропроизводителей, поддержку социально-экономического развития экономики и привлечения внешних и внутренних инвестиций.

G.V. SPASKY, Y.Y. DEM'YAN

INVESTMENT PROCESSES IN UKRAINE

The article deals with the prerequisites of state regulation of investment activity and trends enhance the investment process in Ukraine.

Active state investment policy provides the necessary conditions for strengthening the effective operation of producers, supporting social and economic development of the economy and attracting foreign and domestic investment.